

ПАРТИЯНЫҢ ХІ ТЫВА ОБЛАСТЬ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Эш С. К. ТОКАНЫН илеткелинин төнчүзү

(Эгеми 1-ги арында)

Белеткедер министрствозу болун ажылыи оожум эде тургузуп турарын илеткелчи демделаш, ам эртерини, практиканын берип турар ча, депшигелги чүдлерин өөрөмөйи тургаш, ажил-агылыи чедишкенин удуруп болбас деп чугаалаан.

Республиканын көдө ажил-агылыи хөгжүдөсине удуз четпестер бола, хамыктын мурунда СЭПН обкому, оон бөроздө, секретарылары көдө ажил-агылыи хөгжүдөсине хей үндөин айтыргыларыи четпестерини деп, кадрларыи шилип алырынга, кижиздерине удуз четпестери болдуруп, ажил-агылыи сегитпейи, харын дорайта-жыи турар кижилер-биле үр эпте-жир, эртемин болган мураык дуржулганын чедишкенин көдө ажил-агылыи бүүдүргөсинеи өөретерин талазы-биле ажилды диди чөрүтүшайи, социалистик чарыш-ты багай организашап, чамдык ажил-агылыи партиянын массалаи болуп политикаи ажилдарыи кошкатканын түнөш болуп деп, эш Тока түнөш чугаалаан, көдө ажил-агылыи удуруп турарында бар четпестери 1964 чылда шитти-бирлик чайладырыи сорулгаыи айткан.

СЭПН ТБ-иыи ноябрь Плену-мун шиттирилерин, эш Н. С. Плену-штун айтырмасын куу-сеттешкан база Топ Комитетин, Совет чакырмаыи сагыш салымшыгына чаа-мактышкан, республиканын партия организацияыи удуруну, транс-портту, туудуу удурун эде тур-гузар талазы-биле чамдык чүгөр ажилды чөрүткөн деп, эш Тока илеткелине оон ийи чугаалаан. 1962 чылда улетүрүнү планы 102 хуу, бо чылдын 10 айларында 101 хуу күстүнген. Күш-ажыл-дан бүүдүркүчүлүүнү талазы-биле план 1962 чылда болган бо чылдын 10 айларында 103 хуу күстүнген. Бот-үчүн чигелер болган сорулга кирир талазы-биле план күстүнген. Ийиңи продукцияны немей өздөсине 1962 болган 1963 чылдарда (күстүнген деп санап турары-биле алырга) 30 хуулан өзөш өзөс болур, а улетүр кылгаларын пландан ажыр 700 муң рубль хирэ түңге бүүдүргөн.

Кымыл алектростанцияныи, ти-пографияны, «Тыва даг-дугу» ком-бинатты болган эске-даа бүүдүргө-лерини коллективтери күш-ажыл-да эки үлөгөр-чидеки көргүзүп ту-рар. Удуз-Хемини ийи улетүр ажил-агылыи 10 айларын планын күстүнген. Ийи чылдын дургузунда 67 муң дөрсөткөн метр турттага шяу, хей шкооалар, урутар албан чердери, кинотеатрлар, пединсти-туттуу бажыи, Кымылдын шкөөли-итеридеги, Кымылдын эит комби-над, Ак-Довурактын одалгы-биле ажилдар алектростанцияныи баштайгы эдеге, Удуз-Хемини, Хем-чикти, Алашты, Акты ежладир кө-вүргүлөр болган оон-даа өскөдөр ажилда кирген.

Бо чылдын төс айларында бүүдүр-гөгө 4000 ажыг чарыкчыи сана-лар кирген. Ук санадар 580 муң рубльди камнап алыр агыры берген. Бүүдүргөсинеи чүс-чүс мураыкчылар бар аларын. Оларын арасында Тыва АССР-ин аларыг тудужулар-ы өштөр Оюн Калаан, Шиттиги, (Кымыл), Купча (Хову-Аксы), Зегес шахтазын бригадери эш Морозов, Кымылдын дараында комби-над-нын коммунистик күш-ажыл брига-данын бригадери эш Монастыршии болган оон-даа «скелер бар деп, илеткелчи демделаш.

Республиканын автотранспорт ажил-агылыи чүк өөртүгө-леринеи планын ажыр күстүнген.

Оон-биле кады илеткелчи улетүр бүүдүргө-лерини, туудуларын база автотранспорт организацияларыи ажаында удуз четпестери чуга-алаан. Чижээ, 11 бүүдүргөдөр, оон иштинде Кымылдын аглы, туубу бо-волтеры, «Сельхозтехника» он айлар планын күстүнген болган 800 муң рубльдин продукцияны чедир бер-бөөнөр. Ол бүүдүргөдөр күш-ажыл-дын бүүдүркүчүлүүнү талазы-биле планын күстүнгөнөр. «Тыва тууду» трезинин дуаалаар бүүдүргөдөр ком-бинаты (директору эш Панинскиий) он айлар планын күстүнгөн, хей саныг продукцияны чедир бербөз, 9 айлар иштинде 890 муң рубль каражаты болган, продукция өртөш 490 муң рубльге улаттырган. Эйт комбинаттын (директору эш Мар-кин) бүүдүргө планын күстүтсе-даа, пландан ажыр 193 рубльдин кара-жам болдуруп.

Куду шынарлыг продукция үлү-рүп турары дөш Кымылдын пиво заводун (директору эш Аванын), эйт комбинатын, Удуз-Хем ийиш улет-пүрүн (директору эш Абаев) илет-келчи шыгыи шүгүмчүлөш. Пиво заводунга бүүтү тынаан газ-сүгүи 35 хуузу, эйт комбинаттын 330 ажыг төнө эйти бранканы.

Капитал тууду багай чөрүп турар. Туудуң темпизи оожум, шынары багай. Он айларда капитал салым-шынарыи ажилдарыи планы рес-публикага чүгө 81,9 хуу, оон иш-тинде тууду-монтаж ажилдарыи 84 хуу, «Тыва тууду» трезинге (эр-гелекчи эш Безматерный) 84 хуу, «Тыва даг-дугу тууду» өргөдөсине— 81 хуу күстүнген. Керээ бугаар тууду кылар 11 организацияларыи чүгө 4-ту планын күстүнгөн. «Тыва даг-дугу» комбинаттын ийи эөлзө-нин тууду багай чөрүп турар.

Илеткелчи «Тыва кобальт тууду-нү» ажилында четпестери, ол иш-кеш чуртталга туудуң багай чөрүп турарыи дугайыи, республиканың тууду организацияларында туудуң бот-үнесини удуз болуп турарыи фактыларыи тодаргай чижектер-биле көргүскөн.

Керээ бугаар тууду кылар орга-низацияларыи: «Сибирьтранс-пекстрой», «Востоксантехмонта-ж», «Сибирьаэлектромонтажыи» талазыдан сантехникти, электро-монтажтыг ажилдарыи шынарыче болган темпизице кичөөнгей ша-байн турарын эш Тока шыгыи шү-гүмчүлөш, 834 дугайыг орук туудуң өргөдөсинеи (эш Ша-тунов) чурттуң амыдалар төптери-биле Тыванын харылаазын удам ажилдеринге удуз удуз-дузалыг Ак-Довурак — Абаза орунун тууду-шкунун ботандырып турарыи тем-пизи бистини септиги кичөөнгей кан-ча-да хандырып шыдавайи турар.

Орук туудуларыи 10 айларда чаа оруктар тууду талазы-биле планын күстүтсе-даа, өрги оруктарыи септиги панын күстүтпөш.

Эт чугула сорулга болза Кымыл-га күчүлүг тууду баазаын тургузары болуп, ол база тууду индустриал-дыг арларга-биле чоругарыи ханды-р ийиң.

Илеткелчи оон ийиң транспорт болган харылаа ажилында докта-ган, бо чылдын өөртөгөдөсинеи эл-дон хей паркомнанын удурулаазын чаа темпизиңи харылаа-биле чамдык автоаажыл-агылыи планын күстүтпөш, автопарктын техниктиг бөлөсинеи коэффициентин күстүт-пөш.

Харылаа багай ажилдан турар, Доктаамал үчүп турар пардалагы, чөпүчө чага харылаааыл чогур үнөице чедир берийи турар. Болжолтар, советтар контроларыи чаа соулун үр саапы, фермаларга болган малчынырга уамдыгыи чед-ди турар. Ол чоруктар Бий-Хем, Барыш-Хемчик, Тес-Хем район-дарга хей, Харылаа өргөдөсинеи хоорай-арызын харылаа каналыи калба-рыныи, калбэк радиокулагыи доозарыи айтырыш, харылаааыл бүүтү чепестерини күчүзүн улат-тырыш оожум шиттирелеп турар.

Салым организацияларыи, чөп-чү медицина, амыдал хандырыл-галын талазы-биле кылдыныңи чамдык аки ажилда болган чет-пестере илеткелчи доктаган. Эт-чүттү үдө республикага баран саарылгыи элөш өскөн, салым бүү-дүргө-лерини болган хей-ийиңи чөпчөсинеи четики калбарган. Бо чылдын төс айларында өрткөн чылдын ол үнөинде 2 миллион рубльдин баранын хейи саткан. Салымны мураыкчыларыи саны өскөн. 13 бригадала коммунистик күш-ажылды деп белик атты ты-ыскап, салымны 130 ажилдачы-лар «Совет салымны терминин» деп демлек-биле шынаан. Ийиң-чүлде ресспортоожуун (эш Бүдүгө-вичев) база проректорун (эш Осмо-ловский), республиканың Салым ми-нистерствозун (эш Араланжый) ажилында удуз четпестер бар. Чам-дык херетел ийиңледери (Барыш-Хемчик, Өвүр болган эске-даа) бараан саарылгалын планын үр-гүчү күстөтпейи, совет салымны дурмуң хакымып турараар. Он-он магышпер хей неделаар иштинде хандычак тургулаар, чүгө чылдын баштайгы чартында беин магазын-пер үш муң ажыг хүнереде ажил-даван, ол чорук миллион ажыг рубльдин бараан саарылгалын и-диригил болдуруп. Кооперация сис-темында хей түңгүр оорлаар, сам-чылар чоруктар болуп келген. Барыш-Хемчик, Өвүр болган чамдык эске-даа паркомнар кооператив кадрларын шилип алыр болган ки-жиңдер талазы-биле ажилды багай чөрүдүп турар, ол чорук салы амыдалчыларыи ажилдан үнөш, халажыр чөрүүн болдуруп келген.

Чөпчүд медицина хандырылгалы элөш өскөн, медицина албан чер-лерини четики өскөн, оон мате-риалдыг баазанын калбарканы болган

кадрлары өскөн. Оон-биле чөргөш-күн медицина албан черлерини ажилын үндөсине-биле ажилдар та-лазы-биле бистини ажилында чет-пестер ам-даа хей. Туберкулез иш-каш иынды социал аарылгар ам-даа чедир узукаттынмаан. Көдө 23 фельдшер-акушера пунктузу болган район эмнелери медицина кадр-лары-биле чете хандырттынмаан.

Амыдал хандырылгалыи өргө-дөс чөпчүн культура-амадырал хандырылгалыи өргөдөс дугайында СЭПН ТБ-иыи болган чаагагыи ай-тырманын четпестер күстөйи кел-ген. Районнар төптеринде чөпчүд амыдал хандырылгалыи пункт-ларыи ажилы чогур негедө-лерге дүшөйи турар. Чадаана, Ша-гаан-Арыг хоорайлары, республика-нын чамдык районнар төптеринде оон эгелзөи-биле денге хей-хей проект пунктлары, фотографалар, шак мастеркалары хандыган.

Коммунал ажил-агылыи министр-ствозунуң бүүдүргө-лерини денди ба-гай ажилдан турар. Кымыл хоорай-га, районнар төптеринде чунар бажы-нар, хей чүр, баш дугу таарар чер-лер болганчак-ла узуктелишкенин ажилдан турар, хандырылга кул-турашыи денгели дык күүд.

Коммунал ажил-агылыи министр-ствозу (министр эш Ермеев) болуңу удурулгалында бүүдүргө-лерини ажилыне ханылап кирбейи, олар-нын ажилын кыры-биле удуруп ба-за контроларын турар.

Ажилды чөпчөсинеи коммунистик бүү-биле кижиздер, марксисти-кеничи теориян пропандаагаарыи ажилдар талазы-биле өчтүтүп үр иштинде элөш ажилды чөрүткөн и-леткелчи демделаш. Республикаыи илеткелчи 617 политшколаар, өрткөн чылдын 617 политшколаар, бөлүмөр болган семинарлар 11 муң кижини хаара тууду турган. Оларга 1200 пропагандист ажил-дан турган. 547 кижик марксисти-кеничи теориян бот-өөрөдөсине-биле өөрөш келген.

Оон-биле кады политикти өөр-өдөсө удуз четпестер тургулаар. Ак-Довуракка далаи-биле тургускан тол-дугай экономика өөрөш 60 бол-гум сайдалар тараан. Хову-Аксыга 60 дынакчылардыг чүгө 6 бол-гум турускан, ийиң-чүлде ол удуз түңгүчү херек кырында ийи муң ажыг киж ажилдан турган.

СЭПН ТБ-иыи ноябрь Плену-мун шиттирилерин күстөшпаша, 1963 — 1964 өөрдөгө чылды партия чырдыгышыныи четики четиңдөр хей-хей партия организация-ларыи чугулаап көргөн. Политикти өөрдөгөсинеи — коммунистик күш-ажыл шкооалары болган өөрдөгө комбинаттарыи кичаш чаа деврилер бар аларын. Пропагандисттерин 70 ажыг хузуу удуз ажил-агылыи алыг-агыи алдырларыи түсвай эр-теминдери болуп турар.

Ийиң-чүлде өөрдөгөсинеи чымыл-да чөтөгөсинеи-даа база кичөө-дөрни организацияларыи-даа удуз четпестер турган. Чижээ, Кымыл-да политикти экономикаыи, партия түгүзүшүн, эртемни коммунисттиңи өтөгүшүнүн талазы-биле чыгыс-де-да семинар тургустунмаан.

Горнога, хоорайны сүт заводунга, шахтага баштайгы кичөөдөр дуа-ган. Ийиң чоруктар Барыш-Хем-чик, Бий-Хем, Удуз-Хем районнарга база тургулаан.

«Билиг» нинителдин республика салбыры 2150 кечигүнерлик. Олар хей саныг лекцияларын мөмчөш. Ийиң-чүлде лекцияларыи шынары болган тематиктиг үт-шиңи кошпак болуп турар. Көдө ажил-агылыи тем-пизинде мөмчөш лекциялар бүүтү лек-цияларыи чүгө 11 хузуу болганын чугаалаарга-ла чөтпөр. «Билиг» ни-тителди (дарагы эш Овур, секретари эш Поляков) болган хей-хей пар-комнар бүүдүргө учаството бол-гонинга-ла, чурттайчылыг чөр бүү-зүңгө-де айда 1—2-ден өзөш өзөс лекцияны мөмчөш турар дугайыи СЭПН ТБ-иыи негедөсинеи күстөтпөш турараар.

Республикада культура албан чер-лерини четики чыл бөрү өвүп турар. Култура-чырымышыи ажи-ралыи эки организамчыларыиң

бирээ болза, Чөпчү-Хемчик район-ну «Большевик» колхозта көдө клубун өргөдөсинеи Ондар болу-р. Ийиң бот-тыныгыр уран чүүдүр-бөлүмнери, доктаамал ажилдыг агиткультирда уругучу ажилдан турар.

Култура министрствозу болган чамдык паркомнар культура-чыры-мышыи албан черлерини кадрла-ры-биле багай ажилдан турар. Ол албан черлеринге мораль талазы-биле будулчак кижилер кире берген тургулаар. Чижээ, Владимировка суурда Бобринкова деп чүүдүчү киж библиотекар болуп ажилдан турар. Контроль чок чорукту ажылаан, ол киж бүүгө атеистиг литератураны библиотекадан ырадып казкан. Ко-жайга хой кадыртыр деп чүбө бо өөсепе, Ийиңганш Владимировка чүүдүгелги кижилерини сөктүп кооп турары таварылга өөс-тир. Бо чорук болза, чон ортузунга атеистиг ажил-дын кошкан көргүзүп турар-дыр.

Өөртүгө чөпчөсинеи театры болуңу шынарын көдө көргүчүгө чедир, чүгөр ажилдан турар. И-йиң-чүлде театрын репертуарында четпестери, чамдык шынарыи көшкө денгелин көрбейи барып шыдааш биле.

Чөпчө кино көргүздөсинеи чет-пестер хей. Өвүр, Удуз-Хем, Танып болган Барыш-Хемчик районнарга көдө ажил-агылыи темаларыга кижилерини чөпчөсинеи багай организациялар. Танды районга «Хо-лушкак сидос», «Эттиг хаан ажил-ды» деп фильмнри ийи недела иш-тинде чүгө 10-на киж коеткен. Мез калдарын чоруп кижизгерге кино кө-ргүрүп оон багай организациян, Ак-Довуракта. «Култура солистуу ажилдаавааган», «Тали» болжолу Бай-Тал, Кымыл-Даг салбырларында база эске-даа черлерде клубтар ажилдавайи турар.

Илеткелчи узу өөрдөгөсинеи байдалын элөш аналгыткан. Шкоо-лыи амыдал-биле харылаааыл бижылгарт дугайында Хөвүлчүң соонда шкооаларыи күш-ажылы кижиздерини элөш өскөшөн, материалдыг бүүдүргө-лөгө шкоа-лаарыиң немейи кирери ийиң-чүлде 13 шкооалар, 392 башкылар өөрөшкенин багай демдек чөс өөрөшкени чедип алган. Ийиң-чүлде удуз өөрдөгөсинеи хөрөндө чө-төстөр хей. Шкооалар өөрөшкө-лөрүн казытынар чоруп үргүзүлөш-көн. Кижиздиле ажилын күдү денгелин харааы-биле өөрөш-көчөсинеи чүрүм үрээр чоруктары хей.

Чырымышкы министрствозун-уң шиттирии кадары-биле ажил-да удуз четпестер бар.

Чогаалчыларыи дүңгөшкенин-че чаа, төлөнтү чогаалдарыи тур-гузарыи көшкө мобилизааш ту-рар дөш Тыва чогаалчылар өн-дөсинеи баштаар чөпчөсинеи илеткелчи шүгүмчүлөш. Ажилды чөпчөсинеи коммунистик кижиздерини күш-тедиринеи парлаган, радионун рольну бөдөсинеи айтышпаша, оларын ажилында ам-даа хей чет-пестер барып илеткелчи демделаш. Парлаганны болган радионун амыдалчыларыи кол кичөөн-гейи бистин амыдалчыларыи эки фак-тыларыи, мураык дуржулганы чо-да чырдырыңгы, номчукуларыи коммунистик моральды өзүзүн кижиздеринге улаттырып херек деп, илеткелчи чугаалаан.

Спорт нинителдери спорттук мас-сагы чөрүүн ам-даа чедип албан, спорттук хей-хей күдүгү коллектив-тери ажилдавайи турар. Чамдык рай-оннара спорттук национал теви-рди уттуңдурган, хаак болган бо-одлаа спорттук кошпак көтжөн.

Өтчөттү үр иштинде областын партия организациясыи сан сос-тамында 583 коммунист немешен. Оларын бежен хузуу ажилчынар болган колхозчулар болуп турар. Оон-биле кады ажил хей паркомнар мал болган хову ажилында ажил-дан турар советтарын мураыкчы ажилчыларыи болган колхозчуларын партия хураамыиңге өзөш хан-ра тууду турар.

Өтчөттү үдө колхозтарда болган

советтарда удуруп ажилдарже 100 ажыг амыдалчыларыи чорукта. Илеткелчи оон ийиң кадрлар-бын ажилда ам-даа бар болуп артышпаша удуз четпестерини дугайыи чуга-алаан. Ол херекте кол четпесте чү-ү болза, кадрларын ажилга оларын политиктиг болган ажилчы шынар-ларын барымдаалап шилип алыр ленинчи принципти хажыдып, ажил-га депшидер кадрларын өргөжө-чүгө кулаачыларыи оожум белет-көп турары болуп. Удуруп ажилдар-же хөргөжөтөр болган аныкты-рын илим өзөс депшидип турар.

Партия ажилында хей-ийиңиңи өргөдөсинеи элөш көтжөн. Штаттан дашкар 19 килдистер болган адми-нистрацияыи ажилында контроль ботандырып талазы-биле 69 комис-сиялар республикада тургустунган. Ол дээрге херектиң чүгө өтөш-дир. Штаттан дашкар хей-хей килди-стерин болган инструкторларын ажилга инициативаыи ам-даа өзөш, а парткомнар оларын ажилын кош-как болган тодаргай өзөс удуруп турар.

Илеткелчи оон ийиң партия-чү-күне контролонун ажилын дугайыи чугаалаан. Ол чугула херекте пар-тия, профивел, комсомол болган эске-даа хей-ийиңи организация-ларыи беш муң ажыг төлөлекчи-лерин хаара туткан. Бо чылдын пар-тия-чүкүне контролонун чоруктан массалаи хыналдасынга 6 муң ажыг киж киришкен.

Республиканын Советтеринде хой саныг активти өсүргөн, хей-ийиңиң бот ажил-чөрүдүлгалыи органи-зацияларыи ажилы өскөшөн, оларда 23 муң ажыг киж кириш-тир. Чөр-Чөр Советтерини күс-көмнөрында штаттан дашкар 28 килдистер тургускан. Советтер де-ниң башталгыи хей кезини соңукчу-лар-биле хун-бүрү ажилдан турар. Оон-биле кады Советтерини ажилы-нда удуз четпестер бар. Кол четпесте чүүз болза, чөр-Чөр Советтерини база оларын депутаттарыиң ажил-агыи, культура тургузуушкунуңга, хей-ийиңи өргөдөсинеи улам хөг-жүдөсинеи ийиң-чүлде чөрүүн бе-дирин партия организацияларыи кошпак ботандырып турарында.

Комсомол база профивелдер ор-ганизацияларыи ажил-чөрүдүлгалыи аналзич илеткелчи кылган. Областын комсомол организацияыи 20 муң ажыг анык оолдар, кыстар-ын катыштырып турар. Анык куч-куруаачыларыи, саанычаларын, ту-дугуларыи, мелинаторларыи чарык эки тиреңдериңи болган. Аныктыры күш-ажылдын хөрөн-дөсинеи чөпчөсинеи бар. Ийиң-чүлде чамдык чедишкенин бар. И-йиң-чүлде комсомолчуларын болган аныктырыи арасында амыдалчы төлөк чок арагаалар болган хулиган-нар чоруктар бар. Чамдык комсомол организацияларында комсомолду иштинде ажилды саналгай байдалда, нөптөрдөгөдөсинеи өзү барымдаалаар чоруктар хей.

Коммунистик күш-ажыл дөш чар-ында 6 муң ажыг ажилчылар болган албан-жаакчылар, 453 брига-далар, 38 пекстер база салбырлар, 6 бүүдүргөдөр кирип турар. Комму-нистик күш-ажылды белик алын 100 бригадала тывыскан, 450 киж коммунистик күш-ажылдын шыны-чылары деп атты чедип алган. Бо санаар болза агыи үнөш оң чугула ол шимчөөшкенине ажилчыларыи болган албан-жаакчыларыи масе-лэи-биле хаара туудури чедип алды-майи турарын көргүзүп турар-дыр. Профивел организацияларыи докта-амал ажилдар бүүдүргө чөвүлдү урудаларын ажилын кошпак баш-карып техниканын айым чок чөрү-зүп болган күш-ажылды камгаалар-нын дүрүмнени сагыры дөш кошпак демсөсөш турар.

Чөд чыл планын кууседир тала-зы-биле болуңу мурунда салдын-ган сорулгаарыи кууседир дөш демсөсө Тыва областын партия организацияыи күштерин хайыра-лас болган бистин чүрүтүүсү ком-мунизм тургузушкунуңуң удуз ке-редиге болуңу удуз-хузуу кирир дөсүн партияныи ленинчи Төп Ко-митетинге бүүдөшпөш турар деп, сос-тер-биле эш Тока илеткелчи дооскан.

Ак-Довурактын онза чугула тудуундан

ХУН ФАБРИКАНЫҢ ХЕВИРИ ДЕМДЕГЕЛИ

ӨСКӨРЛӨШ ТУРАР

Ак-Довурактын даг-дугу арыглар фабрикаыиңиң тудуунга ийи ай му-рунда чораш кичи ам чөдө бээр болза, ийиң болган өскөргө-лөсинеи до-раан-на көрүп маар. Фабрикаыиңиң даштыи хөвири мырыңдай өскөргө-лөн. Бир өзөс мурунда кол корпустун кыстарына сонга карактарыи сонга рамаларын салбаан, ойбак кара көстүп турган болза, ам шилден каан сон-галарын салып, нырын цемент плиталар-биле шып каан, мырыңдай өсөс хөвириг алган.

Комбинаттын бирги элзөөнниң кол корпустунда бажыныи иштин кы-ларларын удуз ардаы ажилдан турар. Олар ажилды доозар хуусазын айткан графитте доозар дөш далажып турарлар. Григорий Михайлович Деништын удуруп турары бригаданы кемигүнери коңуч кызым ажилдан турарлар. Ол коллективтин кемигүнери чарты ай иштинде 4000 хеи дөрсөткөн метр хөмчөдөгү сонга рамаларын шилдеп, дык хей саныг сонга карактарын салган. Василий Курячий, Монгуш Таран-оол, Александр Бугаев олар нуш-ажылга үлөгөрлүг чөрүүн көргүзүп турарлар.

Хову-Ансундан ийиң-чүлде монтажчылар венозу кол корпусту ийи недела амыр ажилдан турар. Ындыг-даа болза, ол кыска үнөш иштинде «Тыва кобальт» комбинаттын төлөлекчилери — Сергей Тагачанов, Влади-мир Ткачев болган Григорий Дениг олар бажыныңиң кол кирер эжиңи та-лазының үстүнү казытырып панель шиттер-биле дулгап четкинген.

Республиканың алдарыг туудукузу Д. Г. Голубович удуриганы бри-гаданыи эвеноларыи бирээи кол корпустун амыдал талазы-биле болган эвеноларын шала салырын дооскан. Ол коллективтин өсөс незоо руда нурадылгалыи болган силданыңи мырын дуглап турар.

Ам удааыи кол корпус беш талазыдан руда нурадылгалыи болган силданыңи бажыны-биле, өсөс талазыдан доозун арыглар корпустун бажыны-биле арасында доозун хоопанын дамчыштыр тутчу бээр. Тууду-жылар болган монтажчылар келир үнөш удуз фабрикаыиңиң хөвири хун илген тууду-на өсөрти кылып турарлар.

КОЛ КОРПУСТА

Хемчиктин уңунда Бүгү-өвилдедиң онза чугула тудуунун баштайгы эөлөгөдө шөнедере кирер комплекси-линде кол корпус бо хүнереде хай-ыккан ажил-иштин бүүдүрү боту.

Ол удуз бажыныңиң даштында, иш-тинде, кырында, ийиңде эиткелчи-лерин, бетончуларын, бичаачыларын бүүдү-бүдүн бригадаларыи хөлүзүн чөдө бээр, кымын кайда ажилдан турарын бисек киж ижуру-да тыпша. Оларын киж бүүдүр-де дагыган ажилы чөвөдөсинеи болган тыныгыр чугулар деп чыгыс аай сорулгага чыгырткан...

Кол корпустун үшкү кадында бир-де өөрдөсинеи ханаан чыгылааи туудуужулар тур. Ийи анык эр сарыг өшүт кылып саазынарыи өөрдө-синеи кирер келдир, ол-ла саазы-ныры өсөс кырын алган, туубу-бы-ле туткан ханада чыгыр кага бер-ген. Бо болза бистин дилеп чөрөөш-көн, онза чугула тудуунун мураык-чыи бүүдүргө-лөрүн, удуз-Хемчи, Ура-Базыр Сүрдүвөч Сарыгларга удури-ка комплекслиг бригаданын кемиг-гүнери-дир.

— Чүгө бо кылын саазынар-би-ле шып каар, оон-биле бүүдүр чү-вө-дөр да? — деп, бистин бирээсиз эд-деншип, бригадирден айттырды.

— Чөк, кайны ийиң бөөр. — Бо саазынар туудура толаш турар бо-ла-да, хана чыгылаарыга тыарыш-кыи-меш-волокнолут плиталар дээр материал болгай-деп. Ура-Базыр Сүрдүвөч хурумдур аарак тайлы-кылаары. — Бо плиталарын чыгыс ка-тай шыпкан сонда ам оон кырын-дан кургаг шүтөтүрүни кагар бис. Ийиң ам хана чыгылаттынганыи болуп.

— Дараазында өөрдөсинеи туду-шкы ханада, дө дургаар дыдыкка туубу немей тууар апар-дыр, ээ? — деп, оон айттырдымыс.

— Бистин чыгылап турар өрөз-дөсинеи ааваларыи барыи шүптү ийиң удуз дымкыларыг, чедир

Чедишкенинги уламчылавышаан

Бажыныңиң иштин ажилдарын чо-дулар участка Каалар-оол Садыг-евич Ооржакты удуриганыи компек-сийи бригада 16 кижиден тургус-тунган. Октябрь айын планын онаалгазын ук бригада 124 хуу кү-седиг, байырдалга күш-ажылды бе-лектиг журашкан.

Бо бригадала ажил-ишке чүткү-дү мураыкчы кижилерин хура-лаан өвүп турар. Сага Седениңг венозу ол участка эки айддыг-ларга санадып келген. Ооржак Ка-ра-оол Октябрьныи социалистик Удуз революцияыиңиң 46 чы болгон оон таварыштыр «Тыва даг-дугу» тууду өргөдөсинеи Хүндүлө самбыраанын кирген. Шөнедере кирер комплекси-

ниң белеткелчи туудукте, бо хүнере-де кылымкай ажил-ижи-биле бри-гаданын үстүнде ады үнөш мураык-чыларыи чаа аттар баша немейи турар: 61 харлыг хоотун бичаачы Ооржак Чаңгар, туудуужулар Ооржак Сембилдей, Сарыгар Ортун-Назым, Ооржак Дилжөк-оол болган онза өскөдөр өзөгөр нормаын үргү-дү амыр күседиг турарлар.

Амыг үдө ук бригаданын кемиг-гүнери кол болган доозун арыглар корпустарын сонгаларын шилдеп, оларын сымсырып, ажиктер, сонгалар кастыктарын өштөп тургузуп турар. Ол ийи коруста ийиң ажилдарын декабрь 1-ге чедир доозарыи кол-лектив хүдөөнүн алган.

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫ

Космос дөлгөмүн улам ийиң шит-гедип алырынын талазы-биле эр-те шимчилелдерини программазын-кеи калбарганы-биле холбаштыр, космос объекттеринге херелгээр чедиринчи-ракеталарыиң чаа, болбас-зыраңгайыттынган хөвирилерин О-оюм оюанын төп кезээниң дара-зында координаттар-биле нызыгар-латтынган районнарынеи салып үн-дүрени Совет Зөилелинге 1963 чыл-дын декабрь 2-ден 1964 чылдын ян-варь 25-не чедир чорударын дың-дырынга СЭТА төлзөштүргөн:

1-ГИ РАЙОН	
Сонгу широта	Барыиң долготта
10° 25'	170° 31'
11° 42'	167° 52'
9° 14'	166° 42'
8° 00'	169° 21'
2-ГИ РАЙОН	
Сонгу широта	Чөвө долготта
35° 20'	173° 40'
33° 02'	175° 40'

Оюм оюанын төп кезээниң рай-онунче чедиринчи-ракеталарыи са-лып үндүрүп турар үдө далайга экидиришкенин болган самолет-тар унудушканын анык чө

АК-ДОВУРАКТЫҢ ОНЗА ЧУГУЛА ТУДУУНДАН

Даг-дүгү арыглаар фабриканың хуусаазында ажыгдалга кишер

Шуут бүзүрелдиглер

Мен бодум бо Ак-Довуракка кээримин мурунда Красноярск крайда Светлобейский совхозка туудугулап турган мен. Анаа он чыл ажылдадым. Мааа 1959 чылда чедип келген олар-ла баш тууда мен. Баштай курталга туудуга ажылдап турган бис. Ийи-үш кээп кал-да бажынарим туткан бис. Одалга-биде ажылдаар электри станцияныкы кол бажыныч тударыңа база кириттинис. Ооң соонда даг-дүгү арыглаар фабриканык кол бажынычын туудуу оң дээр бөлүр чер штинден эгелеш, сөөлү бединге чедир тудушкан бис. Монтажниктер четкилеп кээрге, бисти сүт курлавыры турар ийи резервуарыныч туудуга тургузуп каан. Резервуар бүзүрүнүч төмөт—бирээзи-ле 800 кубометр сүт кирер ишир.

Бригадиста 23 кижи бис. Бо чылдык он айларының планын 120 хуу күүсеткен бис, ыңчаарга эртең октябрь айымы—127 хуу болган.

Бистин бригаданы кала-даа аппарип каарга, планын үйүчү алып күүседип келген бис. ыңчанмайн канчаар: бисте тергини эрлер бар болгай. Комушка Маныны ап көрдүр. Валентин Даниленкону кандыг дээр! Олар кылган чүбөзүн ылавила эки шынарлык кылды, ээлдек, дымнангыр улус. Тууду кижилеринге кол-ла чүбө—шакты кампап билери, шымчакини бүзүрүн санап алган ылавилады-биле төдөлири, план-графитки үпес дээр демисежери болгай. ыңчаарга сагыла-чурум дугайында чугалаан-даа херээ чок—чурум тергини бөлүр ужураат, ажыл үзүп болбае, чарышка тилекчи болурун орададыр. ыңчалаажок, тилекчи бөлүп үнө-даа чанында хожулап турарларга дуалаарын база бодуар херек. «Чугла бодуустуу» дээр туруп алып болза, коммунизм тургузучу-агуну принциптерге таарышпайн бээр болгай.

Туудугулар бистерин ажылыгымыз партиязы, чазавыс эки үнөлеп турарыңа өрүрү бис. Бистин бригаданы чеже кижини өртектик чүдөдөр-биле шапалаан чүбө дээр. Хүндүлөб бижиттерин кижилер мырпай өмөжөк. Бо чылын туудугулар хүнүн таварыштыр «Тыва АССР-нин алдарың туудугузу» деп атты менээ тыыскалынга өөрүтүр турар мен.

Даг-дүгү арыглаар фабрикамы декабрь 25-те шенелдеге кишер деп турар болгай. ыңчангаш резервуарлар туудуу ноябрь 30-ге чедир ажыгдалга кишер хүдөлгени алган улус бис. Бригадада шырак эрлерниң эки ажылдаанының түнөлинде, ооң ажылын ноябрьның 22-де доосканымысты рапорттаан бис. Ам даразында кандыг ажылды биске онаар болду, оңу база-ла алдарыны-биле күүседиринге бистин бригаданың кежигүнери шуут бүзүрелдиглер.

Д. ГОЛУБЕВ,
бетонщиктер-чазаныкчылар бригаданың бригадир.

Биске чедишкни бар болур

Бистин комплексилги бригаданыс коммунисттик күш-ажыл коллектив деп белик атты чедип алып дээр демисежип турар. Бистин бригаданың кижилери—тергини эрлер. Чижээ-лээрге, Монгуш Биче-оол, Ооржак Штукан, Дюкзон Деспи, Монгуш Шай болгаш өскелерин-даа ап көрөли. ыңдыг кижилер-биле ажылдаары бидик, кичи оларга чоргаарар. Харын моон ужурунда бистин бригада онаалгаларны доктаамал ажыр күүседип турары таварылга эес.

Ам кылып турар ажылыбыс—кол корпунтуу ханаларын ыш-волокнолуп плиталар-биле чыгылап турар бис. Ол ажылды айтык хуусаазында ылавила доозар апар.

Бо ажылды дүрген кылып дээр-ге, моондак болу бээр чүүлдер база турар-дыр. Чижээ, бажынычтын ханаларын штинден көргө, дең эвез, оюн-чиритки черлер бар болулар. Моон ужурунда оларны дескинелер дуглаар дээр, дашчылары манаар туралар чүүлдер база турар. Анаа-ла канчап манап олар бар, үтүгү черлери дуглаарын орадаары-дыр бис. ыңчалла-даа малгаш-холуксаагы үшү-дөрткү изатче хол-биле дамылаар улур таварышпал менир-дир. Чамдык черлери бетоннар апар, ыңчаарга бетон база чок болур. Бир эвез бетон бар турган чүбө болза, бетончулар мажарай, бодуус

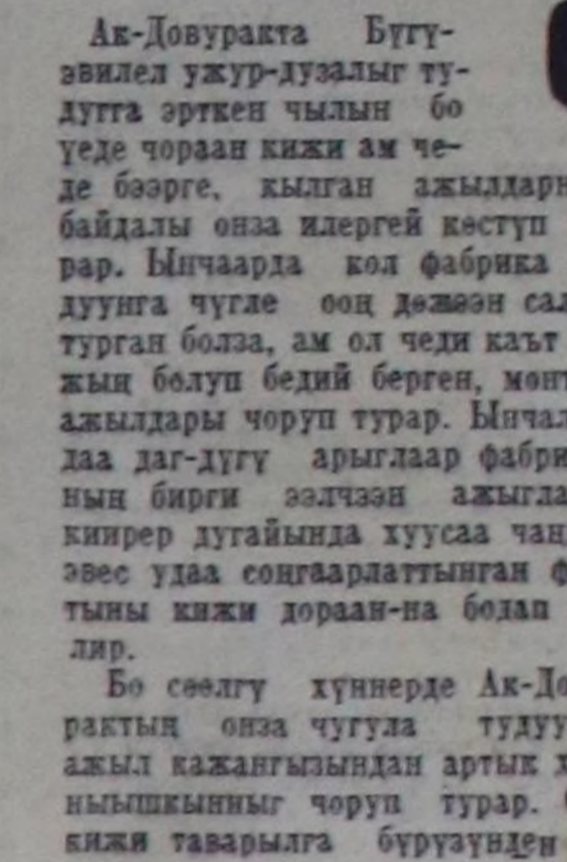
кылып алып ийин бис. Ужуру чүл дээр-ге, бистин бригаданыс комплексилги бригада деп хоозун адап малгаан-на болгай.

Фабриканың бирги ээлчэн ажыгдалга кишер-биле салымшыкынныг ажылдап турар бис. Биске кол чүбө—планын чүгө күүседир эвез, харын ажыр күүседир дээр хуремизи. Ол чүл дээр-ге-ле, графити шыңгы сагыры болурун ийин. Графити үпесин күүседир—туудугулар биске хоойлу болур ужураат. Шан ыңчаар ажылдаар болуусуза, биске чедишкни бар болур.

Беза бир демделеп каасаан чүбөм чүл дээр-ге, ажылыч бүзүрүңге хүнүн-не нардагы берип турары чугула, оон башка чамдыкты кижилер кылып ажылының айын тыппайн барып, шан ышынар чоруйка таварышар. Моон мурунда бо таласы-биле чурум чок чүүлдер турганын барым-дааласта, моону демделгесин турарын бо.

Оң-биле нады чеже ажыл ил-дыганын бригадалар айы-биле хүнүнү түнөп, бир эвез четпестер илерезн болза, ол дугайын чугала-лап турары база чугула.

УРА-БАЗЫР САРЫГЛАР.
№ 3 участка комплексилги бригаданың бригадир.

ЧУРУНТА: даг-дүгү арыглаар түр тургузуу.

Ак-Довуракта Бүгү-өвилел ужур-дузалам ту-дуга эртең чылын бо үеде чоран кижжи ам че-де бээр-ге, кылган ажылдарың байданы онза илергей кестүп турар. ыңчаарга кол фабрика ту-дугуна чугла оң дөвөон салып турган болза, ам ол чедип кал-бажың болуу бедий берген, монтаж ажылдары чоруп турар. ыңчалла-даа даг-дүгү арыглаар фабрика-ның бирги ээлчэн ажылдаа кишер дугайында хуусаа чангыс эвез уаа сондуураагыңан бак-тыны кижжи доран-на болат кел-ди.

Бо сөөлү хүннерде Ак-Дову-рактын онза чугула туудуна ажыл кажалгызыңдан артык хай-нышыкыныч чоруп турар. Ону кижжи таварылга бүзүрүңден кя-

Ак-Довурактын онза чугула туудуунуң туудугулары даг-дүгү арыглаар фабриканың бирги ээлчэн бо чыл-дың үшкү кварталында ажылдаа кишер дугайында чазактың доктааткан хуусаазында күүсетпейм бар-гаы билдингир болгай. Күш-ажылды багай организа-стап, туудууну материалдар-биле болгаш дерилгелер-биле четпес хандырып турганыңдан, металконструкциялар-ның чок болуп турганыңдан, ажылың күжүнүң чедиш-пезинден база ол ышканы организаствы болгаш масса-политиктиг ажылды кошкар чорудуп турганыңдан ол хуусаада ажыл күүсеттиңиш шымдаткымайн барган.

Амгы үеде фабриканың бирги ээлчэн декабрь 25-те ажыгдалга кишер дээр хайнышыкынныг ажыл чоруп турар. Благыла кылыр ажылдарың графитин бады-лаан болгай. Ону маңаа база катан сактып көрөлиңер: декабрь 14-те—руда болгаш кургадыла корпузуң ажылдаа кишер; декабрь 15-те—үрүмкестер сорттаар комплексини дужаар; декабрь 21-де—ТЭС биле фабрика аразының чылыдыла четкизин дужаар; декабрь 25-те—

администрация-хандырыла комбинадын, фабриканың кол корпузуң, руда галлерезын доозуп, арыглаар кор-пуну, суг дамчыдылазының болгаш камализацияның бүгү четкилерин дужаап, ажылдаа кишер.

Ам чаа айтыккан хуусаада даг-дүгү арыглаар фабрика-ның бирги ээлчэн ажылдаа кишер дээр ажылда бугу күштер мобилизастваткыңан. Ол сорулганы күүсе-дири—Ак-Довуракта туудугуларын, монтажниктер-ниң, фабрика руда бээр-ге аңаа ажылдаарларның болгаш бистиң бугу республикавыстың бугу ажылыч коннар-ның алдарың херээ.

Амгы үеде Ак-Довуракта чоруп турар хайнышык-ныг ажылдарың киржикчилериниң эрес-маадырылыг ажылдарының болуруга ооң-биле кады ында ажылдың чедишкниг болурунга моондак болуп турар четпес-терниң дугайында Бүгү-өвилел ужур-дузалам ол тууду-нуң киржикчилериниң чүүлдерин бо арында парлаан.

Шеригден халашкаш...

Тууду-монтаж эргелелиниң В. Ботик баштан салтевиктер бригаданы администрация-хандырыла комбинадының бажынычы камализацияны чедире берген. Ол коллективтиң чар-тык кезин—шеригден халашканнар. Бригадир В. Ботик болгаш ооң өөрү А. Туягалыев, Р. Ибраев, В. Дячук олар Прибалтикадан комсомол пүтү-калы-биле эртең чылын келгенер. ыңчаарга оларның дарт тыва эштери Сат-оол Седен, Сергей Хертек, Се-мис-оол Саая, Каң-оол Хомушка олар база-ла комсомол пүтөккылы-биле шериг кезеңден четкилеп келген.

Дунугу солдаттар бегүн дайнычы чыскаала турбушан—онза чугула туудуга олар эрестиг ажылдап, сол-дат адын салбайн туралар.

Хуусаазында доозарын хандыраар

Мени өөренир кижжи сен дээр, «Тыва даг-дүгү туудууну» тууду эргеле-ди Красноярск хоорайже чорудупкан, апаз баргаш, ында өөредилге комби-надының өөренип турдум. Орта кра-новщиктиң тускай эртемниң чедип ал-ган мен. Оон мурунда Балгалыга механизация училищени дооскан турган мен. Бүгү-өвилел ужур-дуза-лыг туудугуң сураа димиреп келир-ге, маңа чедип келгеним бо. Бистин механизация базаның крановщиктеп-даа, трактористеп-даа, бульдозеристеп-даа ажылдап турар мен, шуут чугалаарга, чүну дагы-дыр, ону кылып апар.

Ак-Довуракта электри станцияны-ның бажыныч туудуу турда, апаз крановщиктеп турганым ол: туубу, холуксаа-малгаш—бо чүүлдерин туудугуларга көдүрүп бээр чүбө болгай. А монтаж кыла бергенде—машина, дерилгелер көдүрүп бериш турдум.

Амгы үеде «С-100» тракторда ажылдап тур мен. Кылып ажыра чүл дээр-ге, аар чүүлдерин тууду черин-ге сөөртүп бээр, чижээ, экскава-торлары, чүбө көдүрүп кранары өскөз көдүрүп бээр дей бергенде, оларны ол черинге сөөртүп чедирер.

Индик база-даа четпес чүүлдер база тургулар. Чижээ-лээрге, сөөлү үеде бисте социалисттик чарыш ың-ды-да халбарбайн турар. Оон ыңай өөредилге, ылангыс келжеки өөр-дөлө азы азынык өөредилге тала-зынче чогуур сагыш салбайн турар чүдүм база бар, ону минтип керек.

ыңчангаш бодум коммунист кижжи болганымда, бодумда-даа, ажыл-дап турар чедиле-даа бар четпестериң уутулар, даг-дүгү арыглаар фабрикамың бирги ээлчэн ажыл-далга кишер дээр хуусаазында доозарын хандыраар талезде, бодуустуң төлөптүг салымшыкыныч кишер-иниң бистин мехбазаның ажылда-чылары бүзүрелдиг.

МАНЗЫР ООРЖАН,
крановщик.

Онаалга күүсеттинген, ыңчалла-даа...

П. И. Шаранковка баштадып турар бистин бригаданысты субботада болгаш воскресеньде, தொடர்பு-ла-ра ноябрь 23—24-те кожаларыңа—№ 3 участкан туудугуларыңа ду-даладың деп дидан. Фабриканың кол корпузуңун чалаларыңа тепкиштер-ни салыры эргөжөк чугула турган. Ам минута бүрүу үнөлеп деп чүбө-ни медегер билгеш, бистер күүздүни-вис-биле чөптөрөшкөн бис. Ноябрь-ның 23-те келжөки ээлчеге болгаш дыштаныр хүнде бистин дашчылар эвезоноуну алды кижини демпр-бе-тондан 55 теңжистериң салган. Онаалганы хуусаазында күүсеткен. ыңчалла-даа ажыл соонда бистиң шуутууска канды-ла бир таварыш-мас сеткил арктан. Херектин ужуру чүдөл дээр-ге, бир эвез лебедка бар турган болза, онаалганы бис чангыс ээлчеге-де күүседип шыдар турганымыста. Кайызы-даа чүс килограмм ажыл демилгип тепкиштери 8 метр чедир бедикке бис хол-биле көдүрүп салыр ужура таварышкан бис. Биске лебедканы берген турган, ыңчал-ла-даа ол урелик болган. Участок начальниги П. М. Алейниковтуң шак ыныгы четпес чоруу чаа тепкиштер-ни салырың бугун ээлчеге сонгаар-латканы ол-дур.

ВАЛЕРИЙ ХЛЕБНИКОВ,
дашчы.

Комсомолчу пүтөвкэ-биле

Бо хүннерде Ак-Довурактын онза чугула туудуна ажылычн бис чүкү шөгетинин турарын барымда-лааш, Улут-Хем районуна Ялгун-Хем сууруну аныктары 12 кижжи апаз берип ажылдап, улут-хуузуң кириери-биле аытаныш-кан. Комсомолчу пүтөвкэ-биле аытанышарың аразында Совет Армияның хүрээлиңден халаш-кан, партия кезжигүңүнө канды-дат С. Ким, Кылыдың кызэ ажыл-агый техникумуңуң доозучу-чу И. Кырлы-Кара, колхозчу аныктар К. Хорлуу, К. Эрес-оол, М. Дага болгаш оон-даа өскөлөр бар.

Аытанышарың чангыс чер-чиртуугулар онза чугула тууду-га туутурун, дынчангыр, шууду-гу ажылдарың чангыс, үпес каан. Н. БИЧЕ-ООЛ.

Ак-Довуракта даг-дүгү арыглаар фабриканың бирги ээлчэн ажылдаа кишер талезде-биле «Сибирьтехно-монтаж» монтажниктери кызыкмак ажылдап турар. ЧУРУНТА: эң эки монтажниктер (солгай талдан)—бирги одурда—В. Н. Перцов, Н. Ф. Виноградский. Г. И. Куанцов, Н. А. Артемов, В. Ф. Некрасов; ийни одурда—О. М. Аксентьев, Л. Г. Запорожцев, А. М. Черный, В. Г. Белаян, М. И. Саюков болгаш Р. В. Чудунов. Фотолар В. ЛУТКОВТУУ.

Кол чүбө—графити шыңгы сагыры

Тывада бир дугаарты даг-дүгү бүдүргезиниң бо чылын ажылдаа кишер ужураат черлеринде тууду-лар улам көкү кылдыр бедип үнүп турар. Ол бугу ажылдарың штинде бистин коллективистиң, தொடர்பு-ла-ра «Сибирьтехномонтаж» кижилериниң хүндү-лүт онаалга ошакшан. Ол чүл дээр-ге, бистер ажыл-далга кишер фабриканык кол механизмериң аштеп турар болгай бис. Монтаж ажылында шууту 135 кижжи бар. Моон бригадам фабриканың кол корпузуңа эштеп-ге ажылың чорудуп турар. Бистен өске бригадалар база-ла кызыкмак ажылдап турар. Чижээ-лээрге, эң М. И. Яндюловтуң бригаданың чоокта чаа доозун дамчыдык-чымыңныч монтаж ажылы кылып эгелээн, ол чер фаб-риказың кол корпузуң доозун арыглаар корпус-биле каттыштырар.

Чолаачыларга үлегер

Автотранспортчулар бистер база даг-дүгү арыглаар фабриканың бирги ээлчэн ажылдаа кишер херекке шыдарар шаамыс-биле салымшыкымыс кирип турар бис. Кызыл-Мажалык АТК-зыңдык автотаргының барык чартык кезин Бүгү-өвилелде ол онза чугула туудууну чүгүп сөөртүп турар. Материалдары, дерилгелериң чолаачылар саалаа чокка чедирини орадаажып келген. А. Степановиш, С. Шамбай-оол, Н. Чыккин, С. Куулар болгаш өске-даа чолаачыларың эң/ажылы демдел-гесенгиз-дир. Оларны ак-сеткилд ажылы—контр-раның өске чолаачыларыңа үлегер-тижик.

А. КАРПОВА,
АТК-ның улут диспетчери.

хобаштыр монтажниктер бистерниң ажылымыстың байданы—бистерин туудугуң бажы кылдыр апаз ту-ларыңа чедириниң таварыла эвез.

ыңчангаш, ам хамык ужур—монтажниктерде деп чамдык эштерниң чугалап турары чедир шим. Бистер хөй чүүлдерни кылган бис, бистин кижилериниң мур-накчылар база хөй. ыңчалла-даа бистиң ажылымыста четпестер база бар. Ол четпестериң уутулар херек. Чижээ-лээрге, чажыра чүү боор, арага-дары салымканды, чамдык кижилер ажыл шагын үе боор таварыштар ам-даа бар. Ноябрьның 22—23 хүннеринде бистин-даа бригаданың, өскелерден-даа он-он кижилер «пактап-каның» түнөлинде, ажыла чүмөон. Моон бригадам-дан ноябрь 23-те 6 кижжи ажылдааган.

Даг-дүгү арыглаар фабриканың бирги ээлчэниң ту-дугу-монтаж ажылың бо чылдын декабрь 25-ке чедир доозар деп хайнышыкының ажыл кытың, ол соруг-ганы күүседир-биле Совет Эвилелиңиниң аныз-бүрү бу-зундарыңа, Тыва АССР-нин даа хөй-төй черлериң-ден чүс-чүс ажылчынар, тускай эртемниңгер чедип кол, дуалагың турар.

Т. ТОЧИЦКИН,
монтажниктер бригаданың бригадир.

ли сорттуг даг-дүгүн шилип алы-рында амдыга чедир механизация чок чүбө, ыңчангаш мында кижилер ону хол-биле аңгылап ап турар. Дө ол көрүрөнерин, демир хуунарже киир катгалып турганыр чүл.

—Бо дээр-ге харын, түр ажыл-дап турар бичтин тургузуга ың-чаар ажылдап турар чүбө-ле ийнен, а фабрика ажылдагы бис бээр-ге канчаарың!—деп айттырдымыс.

—Ыңчаарда-даа бедик сорттуг даг-дүгү алырда, ону породадан хол-биле аңгылаар апаар. Бо ажылда механизация амга чедир кылдыртыңан болган Уралда белиң бо таласы-биле механизация чок—деп, биске база катан ыңчаар харыялдым.

—Мыңчангаш—деп, эң Анашкин уламчылай-дыр:—Фаб-рикага чугла бисни сорттуг даг-дүгүн арыглан алып чүбө эвез, харын бирден беш—алды сорта чедир кылыр болгай. Ол куду сорттарга арыглаар даг-дүгү моортан экскаваторлар хамыштар-ы-биле автомашинизация чүдүргөш, шуут фабрикага аппарып турар.

—Бистиң оон-даа ыңай айттыр-ларывыстан илерезни чүл дээр-ге, порода аразыңдан дээди сорттуг даг-дүгүн ылап аларыңны тала-зы-биле ону механизастары-ның айтырың моон сонгаар шит-тирлеттиңер.

—Ыңчаарда-даа бедик сорттуг даг-дүгү алыр породадан оортан ың-ча хөйүн казып алганы ол-дур. Анаа тура куду көргө, дөө ызынар, ба-жы дески көк даг чыдар. А чогу-м чоокушуп чедо бээр-ге, ол дээр-ге даг эвез, харын демги үс-түнде дагың казып тургаш, мында эвекен ошалай уруп каан порода-лар болду. Даг-дүгү арыглаар фабриканың тууду доосту бээр-ге, ол онаалаан породаны машина-дале фабрикага сөөртүп чедире бээр, оон ону арыглааттарга, арыг даг-дүгү оон үнүп келир.

—Демги чедо берген черивис—хол-биле казып тывар цех болду. Оон начальниги И. Анашкин дээр бригадаларың биске айттым, ажылыңны байданы-биле бисти таныштыргам.

—Мында 200 хире кижжи ажылдап турар—деп, ол чуга-лаай-дыр.

—Чөгүм чүңү кылмып турар кижилер чүбө ирги, ол?

—Даг-дүгүнүң дээди сорттар-ын хол-биле аңгылап тып тур-р улус.

—Оон-даа தொடர்பு-ла-ра чүбө аргы бар ирги бе?

—Даваа Саяновтуң удурткал бригаданы мында эң дээр-ге ажылдап турар. Олар коммунисттик күш-ажыл бригаданы деп атты чедип алып дээр демисежип турарлар.

—Ол даг бажында байданымыс. Бир черде аажок улут экскаватор тур. Бедин ийи кээп бажың хире бар, хамыжының улуун кан-чаар ону!

—Бо дээр-ге, хамыжының иш-кири 4,6 кубометр болуп турар улут экскаватор чүбө, мындыг улут экскаватор Тывада бир-ле дугу-ра кээп турары бо—деп, демги-де цех начальниги чугалай-дыр. Оң-биле кады 25 тонна чүкү сөөртүр улут машиналар база ында тургулаарын кижжи көргөш, оортан белиң Ак-Дову-ракта туудугуң кайи хире өндүр улутун болуп келир.

—Оон ыңай, бистиң республика-ны белиң алырга, Кызылдан, Хо-ну-Аксидан, Турандан, Шагаан-Арыгдан, Чаданандан хөй ажыл-чымынар ында чедо берген, олар фабриканың бирги ээлчэниң ту-дугу-монтаж ажылдары төнүжө чедир ажылдаарлар. Ак-Довуракта каш АТК-лар, одалгага ажылдаар, биски ээлчө 2500 киловатт бол-лур электри станцияны, дуалаал бүдүрүгелер комбинады бар. ында ам чаа хоорай туттунуп турар. А оон ыңай Ак-Довурак—Абаза аразының орук туудуу база бар болгай.

Бо-ла бүгүнү шуштуу кезип көргө, олар шуштуу даг-дүгү арыглаар фабриканың ажылдаа кишерин хандыраарыңа дуалаар черлер бодуп илереп турар. Ол бугу черлер фабриканың туудуунуң чедишкниг доостуруга бараан болган, оң хандырыкчылары бо-

лур-дур. Шак бо бүгүден Ак-До-вуракта даг-дүгү комбинадының туудугун улут ужур-дузалам улам தொடர்பு-ла апар.

ыңчаарга даг-дүгү чүбө кыл-рынга херектинин билер болгай бис. Эске бугу чүүлдеринден аң-ды, оон оран камгаланыңың тала-зы-биле ужур-дузалам база улут дээрин оон туудугуларын шуут-ту медегер билер, шуутуу сай-гарып, түшпөп турар.

Мыңчангаш, ол тууду дээр-ге бистиң республиканың партия организациязының салгыш салыр ужураат бир кол чери болуп турары ийден. Харын оон ужурунда СЭПТ Тыва обкому чоокта чаа «Ак-Довурак комбинадында» бү-дүрүлө күчүлериң ажылдаа кишерин хандыра таласы-биле хелчелер дугайында айттыгың чугалажың көргөш, ол таласы-биле шактып тургулап, хемчегел-рин ач чорудуп турары ол болгай.

Мыңчангаш, даг-дүгү арыглаар фабриканың бирги ээлчэн айт-каны хуусаада ажылдаа кишер-иниң бугу боттуп үндөшпөс бар, ол чүл дээр-ге, дерилгелериң, ажылчы күжүңүң чедир болу-дур. Бо үндөшүн чүүлдериниң кы-рынга күш-ажылды шын органи-заствал, масса-политиктиг ажыл-ды улам күштөдирин тургаш, хемчегелериң алып, организаствыг ажылдарың улам эскидире болза, байдатыңган графити тууду-нуң кайы-даа участкагыңа ылави-ла күүсеткен турарын хандыра болза, фабриканың ажылдаа кишериниң хуусаазы салгытты-ган, фабрика ажылдаа кирген түрүп шыдар.

С. САМБА-ЛЮНДУП.

Онза чугулазы илден

АКШ-тың президентизи Дж. Кеннедиге тураскаал кылдыр

НЬЮ-Йорк. (СЭТА). Делегейини 111 чурттарынын делегаттары АКШ-тың президентизи Джон Фицджеральд Кеннедиге тураскаалын бир минутта ынталанып демдегелди.

Президент Кеннеди болза табылганын болгаш улустар аразында бот-ботун дээр билиринин политиказын болдуур үре-тиштеринин берип эгелден төөгүнүз шак бо дүшкүрүрүгүз үзүндө кичи көр көн чокорукту болгаш фанатизмдин холунда өлгөн деп, XVIII сессиянын даргазы Арло Сос-Родригес Кеннеди-нун Кол Ассамблеясынын каймылдыгы пленаарыг туралын ажытышкан чугаалаан.

Кем-буруулуз идегеттерге адыртып Кеннеди конучу уаан-сарымды болгаш арес-динин кичи турган, делегейин дүшкүрүгүз чоруун кошкадырышче ол чүктү турган деп, Кеннедиге чингине секретары У Тан медегелди. Кеннедиге өлгөн — Каттышкан Нацпартия Организацыйына улуг чидир болуп турар.

Американын Каттышкан Штаттарынын президентизи Джон Ф. Кеннедиге кара салгышты-биле өлүргөн чорукту дугайында ажыгыг медеден бистер хан каймылдык-төлөдөрүнүн баштыгы Н. Т. Федоренко чугаалаан. Чүвенин боттур медедер билер чоруу-биле турар байдалды үнелеп, делегей айтырыларын тайбыл шиптирлээринче орутуу политиказын улуг мергежил-

ди-биле болгаш көрүнгүрү-биле дилеп тыварынче чүктү турган АКШ-тын шыгырангай күрүне ажылдакчылыгы чүрөн херектөөнүн холу дуктаадыктыр-дыр.

Президент Джон Ф. Кеннедиге өгбүдөи ишиг ынак адазын, ашаан, думазын болгаш эгелди аргангалды, америк улус эң-не оркунгер-жидик удуруткучуларынын бирээзин оскунган-дыр, делегей болза чүвенин алымын болаар болгаш уаан-сарымды политиказын ажылдакчыны оскунган-дыр деп, совет төлөөктөгү медегелди.

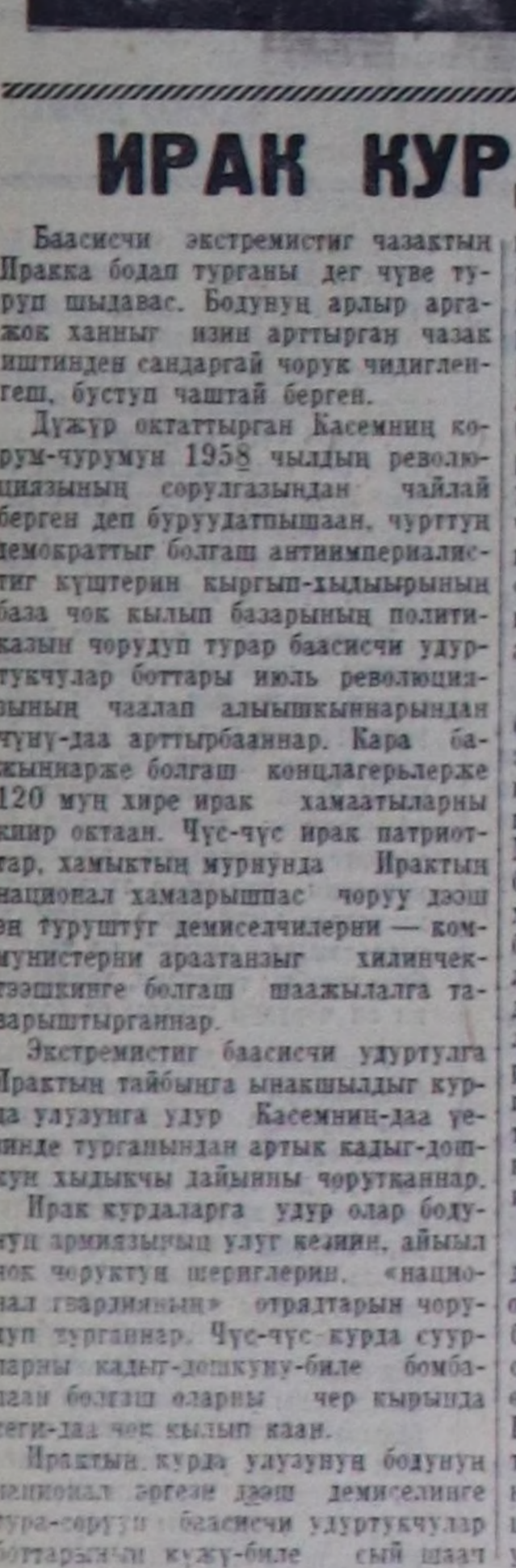
Совет улустун медедери СССР-нин Министрлар Чөвүделенин Даргазы Н. С. Хрущевтин АКШ-тын президентизи Линдон Б. Джонсондун чиди-га чоруткан телеграммасында илереткен деп медегелештишкан, Н. Т. Федоренко телеграмманы помчалаан.

Аны-бүрү чурттарынын делегаттарынын илереткен салгыш-сеткил каттыштырылганын медедери даш хан өөрүп четтиргенин КНО-да АКШ-тың доктаамал төлөөктөгү Эдлай Стивенсон болдуур чуртунун өмүзөинден илереткен.

Тайбынын деткирине КНО-нун болдуар аргаларын билер сорууга-биле практиктик баям бургуз АКШ-тың чазба деткир апар дээрин Ассамблеянын мурунунда биди-каарын президент Джонсон меде-дааскан чүве деп, Стивенсон меде-гелди.

«Делегей тилектиргенерин болгаш дайында тилекчилер тургу шыдаас бо үеде национал күчүнү национал бодомчалдыг чорук-биле дүштүрерин бистин хүдөөгөсө неген турар: бистер болза ол-да үеде күшке улуг турарында болгаш күштү кызыгарлаарында беле болуп ужурагуч бис; бистер национал эрге-ажыктырмысты камгалаарында болгаш нини сонуургалды айтырылгала талазы-биле чугаалажышкынырга беле болуп ужурагуч бис. Моон сонгаар-даа бистин чоруур апар орувус мындыр» — деп, президент медегелди.

Каттышкан Нацпартия Организацыйынын чугаа чокка деткир дээн Каттышкан Штаттарынын чазанын хүдөөгөсө президент Джонсон болдуур чүвенин АКШ эвилелчилериинин мурунунда болдуур чүвенин эжиле хажык чокка күдөсүр, «чүге-даа эштырбас шериш күчүзү» хевээр арттырар, даштык салгыны калбартыр, Азия болгаш Африка чурттары-биле бот-болдунга дулаажылганын болгаш калы ажылдажылганын америк программа-

Ганада баштайгы бетон заводун Совет Эвилелчинин дузаламчызы-биле тургузуу турар. Тудуушкуну доозулган соонда, 1964 чылда ол завод чуртталга бажынына болгаш хөй-нитинин албан черлерин дериш тургузарына херектээр улуг панелдерин болгаш белем кезектерин бүдүрүп үндүрер алаар.

ЧУРУКТА: Гана Республикасынын президентизи доктор Кваме Нкрума кешир удеги заводтун орунунда баштайгы лаштык турары.

АДН-СЭТА-нын фотозу.

Линдон Джонсоннун программнын чугаазы

ВАШИНГТОН. СЭТА-нын корресп. В. Ванденко биле Г. Доревско-вуд даячдыкы турары беле:

АКШ-тын президентизи Линдон Джонсон ноябрының 27-де америк конгресстин ийи палаталарынын каттышкан хураалыга АКШ-тын ишти болгаш даштыкты политиказын эң чүгузү айтырылганын хажырыштыр программаны чүгузү чугаалаан.

Өлгөн Джон Кеннедиге эгелден ортуу Каттышкан Штаттар тургучулар бодан турарынын дугайын президент медегелди.

Президент Кеннедиге ол кире чаглай-биле илереткен идеялар болгаш идеяларын үре-түшөөдиг бөлмелерге боттамыр болгаш боттаганды чүгузү ужурагуч деп, Линдон Джонсон чугаалаан.

Оон уламчылап чугаалааны болза: «бистер—тайбынын болгаш хосталганы күзүп турар кижилерин эки, идегелдик өнүгү бис дээрин быдыктаан бис... Тайбынын дилеп тыварынга күженишкенин нини оспалтас бис; бистин чөшөөренин нини турарыбыз мындыр кижилер-биле-даа дутуржулганы чедип ап болуп мындыр талаларын дилеп тыварын чогамдыкчы болуп бис, нини херектин эрге-ажык даш бистин биле каттыжы турар мындыр кижилерге хажырыштыр чагай сеткилдиг болгаш шычы болуп бис».

Каттышкан Штаттар «тайбынын ортуу хүдөөн көрбей турар кижилерин болгаш биске азы бистин эвилелчилеринык дараалды күткүрүнче чүктүп турар кижилерин сүргенч удураалыкчымы» болуп деп, Джонсон оваллап медегелди. Каттышкан Штаттар «Вьетнамдан Барын Берлинге чедип болуп хүдөөгөсө күдөсүр апар» деп, ол чугаалаан.

«Делегей тилектиргенерин болгаш дайында тилекчилер тургу шыдаас бо үеде национал күчүнү национал бодомчалдыг чорук-биле дүштүрерин бистин хүдөөгөсө неген турар: бистер болза ол-да үеде күшке улуг турарында болгаш күштү кызыгарлаарында беле болуп ужурагуч бис; бистер национал эрге-ажыктырмысты камгалаарында болгаш нини сонуургалды айтырылгала талазы-биле чугаалажышкынырга беле болуп ужурагуч бис. Моон сонгаар-даа бистин чоруур апар орувус мындыр» — деп, президент медегелди.

Каттышкан Нацпартия Организацыйынын чугаа чокка деткир дээн Каттышкан Штаттарынын чазанын хүдөөгөсө президент Джонсон болдуур чүвенин АКШ эвилелчилериинин мурунунда болдуур чүвенин эжиле хажык чокка күдөсүр, «чүге-даа эштырбас шериш күчүзү» хевээр арттырар, даштык салгыны калбартыр, Азия болгаш Африка чурттары-биле бот-болдунга дулаажылганын болгаш калы ажылдажылганын америк программа-

Ганада баштайгы бетон заводун Совет Эвилелчинин дузаламчызы-биле тургузуу турар. Тудуушкуну доозулган соонда, 1964 чылда ол завод чуртталга бажынына болгаш хөй-нитинин албан черлерин дериш тургузарына херектээр улуг панелдерин болгаш белем кезектерин бүдүрүп үндүрер алаар.

ЧУРУКТА: Гана Республикасынын президентизи доктор Кваме Нкрума кешир удеги заводтун орунунда баштайгы лаштык турары.

АДН-СЭТА-нын фотозу.

ВАШИНГТОН. СЭТА) АКШ-тын президентизи Л. Джонсон Барын Берлиндин канцлери Л. Эрхард, Барын Берлиндин президентизи Г. Лобке болгаш даштык херектер министр Г. Шредер оларын Ак бажында ноябрь 26-да хүдөөп алган.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Г. СИБИРЯН.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тын президентизи Л. Джонсон Барын Берлиндин канцлери Л. Эрхард, Барын Берлиндин президентизи Г. Лобке болгаш даштык херектер министр Г. Шредер оларын Ак бажында ноябрь 26-да хүдөөп алган.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Оларнын аразында беседа 30 хире минутта угулду.

«Булуз алу-чорукту кылып, кам хонгаш манаа база катип келирин бодан тур мен» деп, канцлер Эрхард Джонсон-биле ужурашкан соонда медегелди.

Г. СИБИРЯН.

Мызылдык кидээ профессионал-техниктиг училищенин спорт залында дыштан хун самында оюннар, маргыладалар ургучу болуп турар. Агаа уругларын спортчу чыгылынын өөреникчилери база залдан кээп турар.

ЧУРУКТА: спортчу школанын өөреникчи Валя Белостокова училищенин курсантыларынын мурунунда болуптур спортчу чедишчинин көргүзүп турары.

Фото В. КРАСНИКОВУУ.

Хөглүг хаактаашкынче далашыңар!

Декабрының 1-де болгаш совет Конституциянын хуу—5-те Кызыл хоорайга база районнар болгаш колхоз, совхозтар төштеринге кышкы спорт сезонунун ажылдыкчылары ту-тусту чердерге массалык-биле эгелдээр.

Ылаңгы Кызыл хоорайның чуртталкы чондары декабрь 1-де, дыштаныр хунде Херби деага массалык хаакта дымтанырлар. Ол-да хун 11 шахта спорт эки-тура нитилелдерин чымды эр, херезжен комфандаларының хаак талазы-биле астафта маргыладалары база апаа болур. Ол болза спорттун кышкы сезонун ажыдарында хоолбаштырган.

А. КУМАЯК.

Республикага АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бөгү республикага болгаш Кызыл шакар булуттарын, хар шоолуг чагбас хун болур. Хаг кошкак болгаш республикага «й-тавыгча чедип...

Редатор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кинотеатрларга

БӨГҮН

«НАРЫПАЛ»: «Күндөргө уткуштур» 10, 12, 2, 4. «Дээрде моондан чен» 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: Уругларга программалар 10, «Өг-бүлө чен» 11, 1. «Мазина олтуу мергелешчин» 3, 5, 7, 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Ол чорук шагааа чединге болган» 2, 30, 4, 30, 6, 30, 8, 30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Бемелден Фатгандан келгендер» 3, 15, 5, 15, 7, 15, 9, 15 шактарда.

РЕСПУБЛИКАНЫН ХӨГЖУМ-ШИИ ТЕАТРЫНГА

Ноябрь 30-де база декабрь 1-де

Л. Митрофановтун

«ДАЛАШТЫГ КЫЙГЫРТЫШКЫН»

деп үш көжегелиг, 8 көргүзүлгү шииш болур.

Шии-хөжүмүнүн 12 шакта база кежез 7 шакта эгелдээр.

ДИРЕКЦИЯ.

Карак болгаш күш-культура

Караа четпес кижилер күш-культура кылып болур бе дээрин бистен бо-ла айтыр бээрер. Ыным айтырылгала харылаарының мурунда ук кичи бажар, каяа, калдык чылдагалар-биле караа багай апаргамын тодаралап апаар.

Угаан ажылдык кижилер күш-культура кылып, бүдүрүлгө кижилер — гимнастика кылып кадыкты бижыктар, ажылдар аргазы улгадыр болгай.

Бичин уругларын күш-культура кылып турар кылдыр чамидан чаңчыктырып чугула. Оларнын, ылаңгы школанын чылдарының дургузунда караанын шоо, көөр шымары үндөйлөткөн-кол-кол тургуннарны сайырдар. Бир эвес калдык-даа аарыг ужуз эвес, а карактын болуун рефракциязында (карактын көрүнүктөдирер тускай шымары) — мылар турган чүве көрөсө ийнеке чок турган чүве көрөсө болур таварылардан караа четпес чурттарының күш-культура кылып көрүлөп болбас.

Чок, чүве көөрү болгай таварында калдык-даа күш-культура кылып моонда болбас. Чугаа диге, ол болза карак аарыг эвес, а карактын бейдал чынындандырмыдан хамааржыр байдал-дыр. Ындыр байдал этинер аргажок бергенде болза, автомобиль, мотоцикл спортту, хаактыг шураары, альпинизм хевирин күш-культура кылып болбас.

Ол ышканын ирак турган чүвөлөрн көөрү багай кижилерин күш-культура кылып, кылдык караа талазы-биле тускай эки шиптирлээр ужурагуч. Төрүмелден ында кижилер конучу ковар таварынын майлаа медегелери чугула. Ырак чүве көөрү багай алаар таварырга берге аарында аары турган школаны уругларга бо-ла таварышкылар. Школанын класстарында чырык эвезин, номчуп турар номунуң ужуктерин бичи кижилерге таарышпас, парталарын кемчөөл оларга таарышпас болза, өөреникчилерин карактарын ычач барып болур. Школанын класстарында олар, турар черлерин болгаш херекселеринин дугайында чүгө школлага эвес, өг-бүлөгө база-ла шыгыны салгы салыр болза эки.

Конучу карин херекселер-биле үр үсгө ажылдаанын, бичи эртер апар чүвөлөрн көргүндө караа шоо баксырап болур, ында чылдагалар-биле айымдык аарып болур — караа хан дүжүп болур. Ынчаганш караа чокка көзүбөс кижилер апар атлетика, хүреш, бокс ышканын спорт хевирлеринге кирешсе болза эки. Чүгө диге, ол болза чүгө карак четпестедер эвес, харын-даа карактын чымыр урелир чорукка чедирер болур. Караа четпес мынды кижилер чык атлетикага киржир болза эки. Караанын мынды хевирин четпес 7 дивотрий чедип турар болгаш карак шиле келдере-даа улам дам барып турар кижилер спорт секцияларына шуут кирешсе херек. Оларга эччинин тускай чөшөөр эзуулар калдыкында дузалык нини гимнастика кылып чөшөөр болур.

Ырак ийнеке чок чүве көөрү багай болганын караа шиле келип чорур кижилер күш-культура кылып турар караа шиле ужулбас херек. Караанын шиле ажылдавын овал-ондакка таварыш турар таварыгалар кайы кой. Оларны күш-культура кылып турар үдс караа четпес кижилер ажылар херек.

РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧАРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫН

РЕДАКЦИЯ АПРЕСИ: Кызыл Шетиникин — Кравченко-кудучу, бажы № 3 телефондары: Редаторун 24 — 63, редакторун — оралдакчыларын 35 — 24, 25 — 38, адеология дилгизинин 37 — 13; харысалгалы секретарынын 23 — 35, кээ ажал-агыл бүдүрүлгөсүн болгаш партия амырал кидининин 37 — 13, 23 — 34, үдөтүрү бүдүрүлгөсүн болгаш партия амырал кидининин 22 — 64 чагы ажылчын болгаш амырал кидининин 21 — 27, иштиги информация бидининин бухгалтеринин 31 — 75, корректорларын 21 — 47, 20 — 60, солгы келбей борганда 32 — 75 телефон болгаш.

ТЭ — 01774.

Культура министрствозунун типографиясы